

VĂN LIỆU ĐẶC BIỆT

Về giải Bút Việt năm 1974 và một E mail của nhà văn Nguyễn Mộng Giác

Lời Tòa Soạn: Để làm sáng tỏ lời buộc tội của nhà văn Nguyễn Mộng Giác về lý do tại sao cuốn truyện dài “Đường Một Chiều” của ông bị “quậy phá” bởi tạp chí Văn Học cũng như giúp những nhà nhận định phê bình có tài liệu tham khảo, chúng tôi đăng ba bài có liên quan đến vụ phát giải thưởng này :

1. Ghi nhận của Nguyễn Vy Khanh về giải Bút Việt 1974
2. Bài viết của Hoàng Ngọc Tuấn khen ngợi vụ phát giải
3. Bài viết của Nguyễn Tử Năng công kích vụ phát giải

NGUYỄN VY KHANH

GHI NHẬN VỀ GIẢI BÚT VIỆT 1974

"...Nhân đây chúng tôi ghi lại một số sự kiện về giải thưởng này. Theo Nhà văn Nhật Tiến, thành viên Hội Đồng Tuyên Trách giải Bút Việt 1974, thì “không có vụ tranh cãi gì trong việc tuyển chọn giải thưởng Truyện dài của Nguyễn Mộng Giác trong năm này” (email 25-9-2008 gửi chúng tôi). Như vậy, sau khi giải được công bố thì mới có đôi tiếng phản đối hay phê phán cuốn *Đường Một Chiều*. Phía ‘chông’ gồm Nguyễn Tử Năng (tạp-chí *Văn Học*), Nguyễn Quốc Trụ (*Thời Tập*), còn phía ‘thuận’ thì

chỉ có bài viết của Hoàng Ngọc Tuấn (tác giả HNLTÝ) đăng lại trên *Thời Tập* và bài tường trình trên Bách Khoa của Thế Nhân (*Bách Khoa* số R*, 11-1974). Nguyễn Tử Năng trong bài viết "Tiểu thuyết Đường Một Chiều của Nguyễn Mộng Giác và sự tuyển trạch của trung tâm Văn Bút..." (*Văn Học* (SG), 197, 1974, tr. 75-82) đã ghi nhận rằng lúc bấy giờ trên nhật báo *Chính Luận*, một người dưới bút hiệu Thu-Thủy đã phê giải không xứng đáng [nguyên văn: “ĐMC không thể là một tác-phẩm đúng với ý nghĩa của một tác-phẩm xét theo cả hai mặt hình-thức lẫn nội-dung. Bởi vậy cho nên người ta không lấy làm ngạc nhiên khi thấy ông V.P. từ bao lâu hằng muốn ông Nguyễn Mộng Giác nhưng “ĐMC” chẳng đáng giá gì cả, dù có muốn có “bóc” cũng không nổi, nên trên nhật báo *Chính Luận*, dưới bút hiệu Thu Thủy, ông V.P. cũng chỉ làm được cái việc đánh bùn sang ao thôi. Kể ra ông P. cũng khôn hơn ông Tuyền, nên nể tình “đồng bạn đồng chí” vẫn không dám vót và cố vót để khoác thêm giầy vào mình mà không lợi lộc gì...” (Bđd, tr. 81)]. Còn Hoàng Ngọc Tuấn (tác giả *Hình Như Là Tình Yêu*) trên tạp chí *Thời-Tập* (15, 30-11-1974, trích đoạn bài đã đăng trên *Bách Khoa* số IV-XIX, 20-12-1974) đã khen phục NMG "sáng tác rất công phu", "kỹ thuật cao và khéo léo ... đích thực là một tác phẩm văn chương đúng nghĩa" (tr. 79) khiến Nguyễn Quốc Trụ phải lên tiếng phê bình kỹ thuật viết truyện (*Thời Tập*, 18-19, Xuân 1975, tr. 117). Bài viết của Hoàng Ngọc Tuấn trên tạp chí *Bách Khoa* số IV-XIX (20-12-1974), cho thấy là Nguyễn Mộng Giác có chỉ trích những cây bút hiện sinh thời đó hay lập dị, làm đáng, nên có thể khiến họ thù ghét mà ghét lây cả cuốn sách được giải: "... Điểm đáng đề cao hơn nữa của truyện Đường Một Chiều, là thêm một lần nữa chứng tỏ cái ý hướng trách nhiệm của tác giả đối với xã hội. Truyện của Nguyễn Mộng Giác bao giờ cũng từ chối làm chiều lòng những kẻ trưởng giả giàu sang, ăn chơi phè phỡn, hưởng thụ chán chê rồi học đòi triết lý thời trang rằng cuộc đời là hư vô, phi lý, buồn nôn (...) Và đáng quý thay, các tác phẩm của Nguyễn Mộng Giác từ trước tới nay đã phủ nhận và không tham gia vào trò chơi chữ nghĩa triết lý phòng trà đó". Ngoài lý do khả thể vừa

kể, nhà văn Nguyễn Mộng Giác còn cho chúng tôi biết, qua email ngày 1-10-2008, cuốn Quốc Lộ 13 của Tô Vũ (Lê Vĩnh Thọ) vì thua phiếu nên nhóm Văn Học “quậy phá” trên tạp chí Văn Học và Phổ Thông. Trong các email trao đổi nói trên, nhà văn Nguyễn Mộng Giác cho biết nhà văn Võ Phiến xác nhận với ông rằng “bút hiệu Thu Thủy trước đây tòa soạn Bách Khoa dùng chung cho những bài điểm sách, có khi là Vũ đình Lưu, có khi là Vũ Hạnh, có khi là Võ Phiến. Nhưng có một lần có bài Thu Thủy khen sách Võ Phiến làm nổi lên dư luận là VP tự khen mình, nên ông Lê Ngộ Châu đã loan báo trên Bách Khoa là từ nay tòa soạn không dùng bút hiệu chung ấy nữa. Từ đó về sau, rất xa trước 1974, không ai dùng bút hiệu ấy nữa” và “VP không bao giờ viết những bài điểm sách hay phê bình văn học trên Chính Luận”. Chúng tôi, NVK, ghi nhận sự kiện văn-học này như một chi tiết thú vị và văn-học sử, như bao sự kiện, biến cố khác trong tập nghiên cứu về Văn-học Miền Nam này, đã xảy ra và có thể người trong cuộc không muốn nhắc đến. Ngoài ra có chi tiết đã không giống như đính chính: Tạp-chí Văn số đặc-biệt “tiểu-thuyết và văn-chương Võ Phiến” tháng 8-1974, khi cho biết VP còn có bút hiệu Tràng Thiên đã nhắc lại mình xác của tạp-chí Bách Khoa 306, ngày 1-10-1969, rằng tòa soạn BK có những bút hiệu dùng chung như Thế Nhân, Tràng Thiên, Thu Thủy. VP từng ký Tràng Thiên và Tràng Thiên cũng là Nguyễn Ngu Í, Vũ Hạnh, v.v. Công việc nghiên cứu văn-học cho tôi nhận xét, ngoài hiện-tượng chiếu trên chiếu dưới và áo thụng vái nhau còn có vấn-đề địa lý: người cùng gốc gác thường thiên lệch trong phê phán, nhận xét và thường theo chiều thuận lợi trong trường hợp Võ Phiến, nhưng cũng trường hợp Võ Phiến có yếu tố nghịch, tức là hạ kẻ khác dù cùng gốc gác để đứng cao một mình một chốc – trước 1975 có chuyện giải Văn Bút nói trên, sau 1975 ở hải-ngoại thì hình như cũng thế (...)

(nguồn: Internet)

Hoàng Ngọc Tuấn (1947-2005)

Chào mừng Hội Văn Bút Việt Nam nhân ngày
trao Giải thưởng truyện dài 1974 cho tác phẩm
ĐƯỜNG MỘT CHIỀU của nhà văn
NGUYỄN MỘNG GIÁC

Thưa Quý Hội,

Được biết qua báo chí, Hội đồng tuyển trạch của Quý hội quyết định chọn trao cho tác phẩm Đường Một Chiều của nhà văn Nguyễn Mộng Giác, giải nhất Bộ Môn truyện dài 1974 do Hội Văn Bút Việt Nam tổ chức.

Ở nơi xa, rất tiếc tôi không có mặt để chia vui cùng Quý Hội và tác giả đoạt giải trong buổi lễ trao giải tổ chức vào ngày 15 tháng 11 năm 1974. Là một người lâu nay cũng theo đuổi việc sáng tác văn nghệ và thường theo dõi những hoạt động liên tục và thực tiễn của Quý Hội, tôi xin mạn phép gửi những lời chào mừng nồng nhiệt nhất của tôi đến Quý Hội và nhà văn Nguyễn Mộng Giác, trong ngày mà tôi dự đoán là có sự họp mặt rất đông đảo của quý vị văn nghệ sĩ Việt Nam nói chung và hội viên của Quý hội nói riêng.

Một lời chào mừng có lẽ trở thành khách sáo và thừa thãi nếu không kèm theo những cảm nghĩ, ý kiến chân thành và xây dựng của mình gửi đến những người mình muốn chào mừng. Những lời sau đây của tôi gửi đến Quý Hội cũng vì lý do đó.

Trước hết tôi xin thành thực ca ngợi và chia mừng cùng Quý Hội về sự lựa chọn tác phẩm trúng giải. Ca ngợi, vì một tác phẩm xứng đáng như Đường Một Chiều, khi đoạt giải nhất, đã chứng tỏ một tinh thần thưởng ngoạn và thẩm định văn chương rất tinh tế của Quý Hội. Chia mừng, vì khi tác phẩm đoạt giải là một tác phẩm có giá trị thực sự,

thì uy tín của cơ quan trao giải, của Quý Hội, đã tăng thêm rất nhiều.

Vì không có gì đáng buồn hơn khi người ta không tìm ra được một tác phẩm nào xứng đáng để trao giải. Và càng tệ hơn nữa, càng đáng buồn và xấu hổ hơn nữa, nếu người ta vì một lý do tình cảm riêng tư nào đó, phải trao giải cho một cuốn sách không xứng đáng. May mắn thay, năm nay, 1974, Quý Hội đã tránh được điều đáng buồn đó.

Tôi đã hân hạnh được đọc bản thảo truyện dài Đường Một Chiều của Nguyễn Mộng Giác. Theo tôi, đó là một tác phẩm được sáng tác rất công phu. Say sưa mà vẫn thận trọng, đầy cảm hứng mà vẫn tiết chế, cô đọng bằng một kỹ thuật cao và khéo léo, nội dung chứa nhiều ý tưởng phong phú mà hình thức vẫn gọn gàng, lời cuốn. Những đặc điểm đó khiến Đường Một Chiều đích thực là một tác phẩm văn chương đúng nghĩa.

Tác phẩm ấy đặt độc giả trước một bi kịch. Bi kịch của con người bị đứng trước, bị đẩy đưa trên con đường chỉ có một chiều, không thể, và có lẽ không thể bởi vì yếu đuối không tìm ra một chiều đi khác, một lối thoát nào khác, cũng không thể dừng lại hay quay đầu trở ngược chiều chạy trốn. Và cuối cùng, con đường một chiều ấy đã dẫn nhân vật chính của câu chuyện đến tội ác. Sau đó, người tội nhân trẻ tuổi (đáng thương hay đáng ghét?) không đợi sự trừng phạt của luật pháp, y tụt sát (hồi hận? sợ hãi? hay thất vọng?)

Truyện của Nguyễn Mộng Giác thường đặt ra cho người đọc những câu hỏi, tác giả không trả lời, chính mỗi người chúng ta, nếu chúng ta là những độc giả không ngại phải bản khoăn suy nghĩ khi đọc sách thì chính mỗi người trong chúng ta sẽ tự tìm lấy câu trả lời riêng cho mình.

Trang cuối cùng của truyện Đường Một Chiều khép lại cuốn sách, đồng thời mở ra những thao thức mới. Định mệnh hay trách nhiệm của hành động tự ý ? Tính dục hay tình yêu ? Có tội hay vô tội ? Thù hận hay tha thứ ? Công lý sáng suốt hay chỉ là sự trừng phạt máy móc đoán ? Những câu hỏi đó có lẽ một ngày kia sẽ đối diện thách

thức trước mặt chúng ta, nếu chúng ta chẳng may đã bị đi trên con đường một chiều, như nhân vật trong truyện. Hay có thể giữa thời đại tù túng, gắt gao, bạo tàn này chúng ta đã phải đi trên con đường một chiều đó rồi.

Điểm đáng đề cao hơn nữa của truyện Đường Một Chiều, tác phẩm thứ 5 của Nguyễn Mộng Giác, là thêm một lần nữa chứng tỏ cái ý hướng trách nhiệm của tác giả đối với xã hội. Truyện của Nguyễn Mộng Giác bao giờ cũng từ chối làm chiều lòng những kẻ trưởng giả giàu sang, ăn chơi phè phỡn, hưởng thụ chán chê rồi học đòi triết lý thời trang rằng cuộc đời là hư vô, phi lý, buồn nôn.

Hư vô chỉ là một trạng thái có thực đối với những người bất hạnh, mất hết tất cả vì cuộc chiến tranh đẫm máu tương tàn đang tiếp tục từng ngày, gieo rắc sự hủy diệt giữa lòng đất nước.

Phi lý chỉ là một nhận thức đích thực đối với những người khốn khổ gặp hết sự bất trắc này đến họa nạn khác, bị giáng xuống trên đầu hết tai ương này đến tang tóc khác vì chiến tranh.

Buồn nôn chỉ là một cảm giác thực sự đối với những người bị chứng kiến, hoặc không sợ hãi trốn tránh quay mặt đi, mà can đảm chứng kiến tận mắt như một chứng nhân, những cái chết đau thương tức tưởi, những đổ vỡ kinh hoàng, những tội ác nhày nhựa của chiến tranh và vì chiến tranh. Những tiếng hư vô, phi lý, buồn nôn, chỉ có nghĩa thực sự khi phát xuất từ trái tim của những con người bị dày vò như thế. Bằng không, nó chỉ là những sáo ngữ của tiểu thuyết phóng tác, nhai lại những sản phẩm nhập cảng mờ ám và trái phép để lòn bịp trẻ con.

Và đáng quý thay, các tác phẩm của Nguyễn Mộng Giác từ trước tới nay đã phủ nhận và không tham gia vào trò chơi chữ nghĩa triết lý phòng trà đó. Truyện dài của Nguyễn Mộng Giác có một nội dung gắn liền với đời sống và tình cảnh quẫn bách của những con người bị đeo một số phận nghiệt ngã, đang vùng vẫy kêu cứu giữa cả một cộng đồng nhân sinh cùng chung một nỗi khổ khó vì chính chiến.

Nói rõ hơn, văn chương của Nguyễn Mộng Giác đứng cùng phía hướng đến và nhằm phục vụ khối đa số quần chúng bất hạnh trong xã hội VN ngày nay. Sự phục vụ

quần chúng, phục vụ con người của tác giả có đem lại kết quả mỹ mãn hay không qua những tác phẩm văn chương? Điều đó có lẽ không tùy thuộc vào riêng tác giả mà tùy thuộc đến vấn đề chung là sức mạnh của văn chương liệu có thực hiện thành công ý hướng tốt đẹp đó hay không?

Đây là một vấn đề cốt yếu và rộng lớn không thể bày giải hay trả lời trong một vài lời ngắn ngủi. Đối với những nhà văn chân chính, chỉ cần biết một điều này: là dầu cho sứ mệnh văn chương có được hoàn tất ở cuối đường hay không, điều đáng quý hơn cả là biết và dám nhận lãnh sứ mệnh đó ngay trong phút khởi hành ở đầu đường.

Thưa Quý Hội,

Tôi rất tiếc những lời trên đây của tôi chắc là không được đưa ra thêm một ý kiến nào mới lạ hơn ý kiến của Quý Hội khi nhận định về tác phẩm của Nguyễn Mộng Giác. Và nhận định của Quý Hội thì đã được biểu lộ một cách hùng hồn hơn bất cứ những lời lẽ văn hoa nào, chỉ với một sự lựa chọn trao giải văn chương năm nay cho tác phẩm Đường Một Chiều của Nguyễn Mộng Giác.

Thưa Quý Hội,

Lời chào mừng của tôi xét ra có thể chấm dứt nơi đây nếu thời cuộc nước nhà hiện nay không xảy ra những biến cố rất lớn, mà đáng mừng thay, Quý Hội hiện đang đóng một vai trò quan trọng trong cuộc vận động chung. Tôi muốn nói công cuộc tranh đấu đòi hỏi quyền tự do sáng tác, tự do báo chí, tự do xuất bản mà Hội Văn Bút Việt Nam đang liên kết chặt chẽ với các đoàn thể khác tại Việt Nam.

Tôi rất tiếc không nhớ rõ chi tiết bản Hiến Chương của Hội Văn Bút thế giới, hay Hiến chương về Nhân quyền của Liên Hiệp Quốc. Nhưng tôi chắc chắn là bất cứ một bản Hiến chương nào, bất cứ một Tuyên ngôn nào của bất cứ một tổ chức nào nếu muốn có đủ uy tín để quy tụ mọi người thì điều kiện tiên quyết là phải đòi hỏi cho con người quyền Tự do Tư tưởng.

Quý Hội đang tranh đấu cho quyền Tự do Tư tưởng. Tôi hân hoan vui mừng trước cuộc tranh đấu đó và thành thật cầu chúc Quý Hội thành công. Vì sự thành công của Quý

Hội chắc chắn sẽ đem lại một làn gió mới và làm phục sinh hoạt động văn hóa nước nhà. Với quyền tự do sáng tác, xuất bản báo chí, văn hóa văn chương Việt Nam chần chẫn sẽ phồn thịnh phát triển tương xứng với sự làm việc của các văn nghệ sĩ chứ không ẻo uột, mờ nhạt, kém cỏi một cách bất công như hiện nay. Nghĩa là dầu cho các văn nghệ sĩ có nỗ lực làm việc đến đâu, mà nếu không được tự do xuất bản thì công lao của họ, tác phẩm của họ cũng sẽ mãi mãi bị vùi dập một cách oan uổng trong bóng tối hay chỉ được xuất hiện dưới dáng vẻ khập khiễng, thiếu hụt, trái ý một cách đau lòng cho những kẻ sáng tạo.

Bốn ngàn năm văn hiến của nước Việt Nam không phải là một món đồ cổ bám đầy bụi bặm, mỗi năm đôi ba lần lại được khiêng ra, cho vào trong những bài diễn văn bóng bẩy. Bốn ngàn năm văn hiến ấy chỉ có nghĩa, chỉ là một niềm hãnh diện thực sự khi được chúng ta, những người hoạt động trong lãnh vực văn hóa và sáng tác nghệ thuật ngày đêm cố gắng làm việc để tiếp nối. Ngược lại, những người cứ nhắc nhở mãi đến bốn ngàn năm văn hiến, mà một mặt lại ngăn chặn, cắt bỏ những tác phẩm nghệ thuật là chất liệu nòng cốt để xây dựng văn hiến thì dầu cho là cắt bỏ một phần, một đoạn cũng vẫn giống như là chỉ cắt bỏ một con số 4 trong hàng số 4.000 năm đó. Những người đó phải chịu trách nhiệm nặng nề đối với con số không to tướng của nền văn hóa nước nhà.

Thưa Quý Hội,

Đến đây thì những lời chào mừng của tôi gửi đến Quý Hội mới thật sự xét ra nên chấm dứt thật. Xin kính chào Quý Hội, Quý vị văn nghệ sĩ hiện diện và nhà văn Nguyễn Mộng Giác, người mà hiện đang nhận lãnh vinh dự trong ngày hôm nay, cũng là nhờ ở một tinh thần làm việc hăng say và một tấm lòng tha thiết đối với văn nghệ rất đáng ca ngợi.

HOÀNG NGỌC TUẤN Qui Nhơn ngày 3-11-1974

(nguồn: DIENDANTHEKY.NET)

NGUYỄN TỬ NẴNG

Tiểu thuyết “Đường Một Chiều” của Nguyễn Mộng Giác và sự tuyên trạch của trung tâm Văn Bút...

Một quyển tiểu thuyết lẽ ra không nên nhắc đến cho tốn giấy hao mực, cho nhảm tai độc giả trong lúc thời cuộc quá ư rối ren lộn xộn này, nhưng “chẳng đặng đừng”... là cuốn “Đường Một Chiều” của nhà giáo kiêm nhà văn Nguyễn Mộng Giác mới trúng giải truyện dài năm 1974 của Trung tâm Văn Bút mà khi xuất bản, tác giả đã đổi tên là “Bóng thuyền say”.

Nội dung tác phẩm này ra sao?

Ông Phạm Việt Tuyên vừa là tổng thư ký Văn Bút vừa là giám khảo trong Hội đồng tuyên trạch – (người được kể lãnh giải tôn xưng là một vị chủ nhiệm nhật báo chống Cộng “tự do” rất có uy tín bởi được niềm tin ở chính nghĩa giúp cho rất nhiều từ sau cuộc di cư vĩ đại) – đã tóm lược như sau:

“Một thiếu tá chờ suốt mấy ngày ở sân bay gần mặt trận bởi bức điện tín vợ chết, không biết là tin thực hay giỡn? Về tới nhà, gặp cô con gái riêng của vợ, và lũ con đại nây thơ trước bàn thờ vợ, mà vẫn chưa thể ngờ rằng vợ đã bị giết. án mạng đã xảy ra do chính hạ sĩ Ninh, người tài xế mà ông bà Thiếu tá vẫn thương như một người em. Thiếu tá Lộc hỏi hộp trả lời những câu hỏi cung dồn dập gọi ra nhiều giả thuyết của một Trung úy quân cảnh tư pháp. Sự thực đã sáng tỏ ra sao khi Thiếu tá Lộc từ chiến trường được trát đòi trở về lần sau để ra làm nhân chứng tại Tòa án mặt trận xử vụ hạ sĩ Ninh mưu toan hiếp dâm và cố sát bà Thiếu tá Lộc. Những khía cạnh bất ngờ do lời thú tội của Ninh, lời buộc tội của công tố viện, lời gỡ tội của

luật sư, những lời chứng khác biệt hay trái ngược nhau của các nhân chứng, tất cả chỉ cho thấy một chuỗi những sự kiện thực tế đã đôi phen đứt đoạn và gây hoang mang cho Thiếu tá Lộc cũng như cho cô con gái riêng của bà Lộc là Ly, 14 tuổi, người độc nhất chứng kiến màn bi kịch Ninh giết bà Lộc, phiên tòa sôi nổi còn phải kéo dài, còn phải gác tới hôm sau, thì đêm ấy, bất ngờ Ninh tự sát trong lao, khiến(vài chữ không rõ).... phiên tòa họp lại buổi sáng hôm sau. Và sau khi được cha kể báo tin vào buổi trưa là Ninh đã tự tử, Ly đã đột ngột bỏ nhà trốn đi lúc vừa dứt giới nghiêm sáng ngày hôm sau nữa, để vương lại trong tủ áo xáo trộn một mẫu giấy nháp nhật ký ghi việc “chú Ninh” đã tặng Ly một cuốn “Hình như là tình yêu.”

Nói vắn tắt, đây là một truyện dài được kết cấu bằng vô số những vu vơ, những giả tạo, vừa vụng về vừa non kém đến độ ở dưới mức tầm thường, nếu không bảo rằng chứa chất một dụng ý xuyên tạc sâu sắc như mấy cây bút phê phán trên vài tờ nhật báo, sau khi thấy rõ tác giả đã hiện nguyên hình thành cái thứ người quên lịch sử, mất lý trí, “hùng hổ” đứng trên quan điểm quá muộn của kẻ thù dân tộc, lên án cuộc cách mạng 1945-1954 là một sự thất bại bi đát (cảm tưởng đọc hôm lãnh giải tại Trung tâm V. B. 15-11-1974).

Bởi đó, bất cứ ai còn lương giác lương tri – dù là kẻ ngồi tạo ghế nhà trường của ông Giác – cũng không thể không tỏ thái độ, nhất là tác phẩm trúng giải hơn trăm ngàn bạc ấy, giữa lúc thiên hạ đói cơm rách áo này, lại được ông Tổng-thư-ký Phạm Việt Tuyên, đứng sau cụ Chủ-tịch Thanh Lãng, lớn tiếng ca ngợi là sự thành công xuất sắc của một nhà văn trẻ tuổi nổi tiếng (!) còn hứa hẹn rất nhiều với đại công chúng nữa. (sic)

Và bởi đó, chúng tôi cũng xin mạnh dạn đưa ra một vài ý kiến, chẳng những chỉ riêng với tác giả mà cả với Hội đồng tuyển trạch.

THẾ NÀO LÀ TIỂU THUYẾT ĐÍCH THỰC, LÀ TÁC PHẨM GIÁ TRỊ

Chuyện đã qua. Tuy nhiên gần đây trong mấy cuộc mạn đàm về phê bình và sáng tác, khi nhắc đến “Đường Một Chiều” những người có chút ý thức đều ngẫu nhiên cùng chung một kết luận, rằng cuốn tiểu thuyết đó chẳng đáng gì để phải nhắc đi nhắc lại nhiều lần, bởi vì nếu có chút gì đáng giá như những người làm văn nghệ chân chính vẫn quan niệm, thì nó đã chẳng được lọt vào “cấp mắt xanh” của đa số quý vị trong Hội đồng tuyển trạch của trung tâm Bút Việt.

Câu kết luận này nếu đem đối chiếu với vài ba tác phẩm được trúng giải cách đây nhiều năm thì quả cũng hơi quá gắt gao. Thế nhưng hôm nay, điếm lại, “Tiếng nói của Hội đồng tuyển trạch tuyên đọc trong buổi lễ phát thưởng thì mọi người lại thấy câu kết luận đã hết sức xác đáng.

Thật vậy, ông Phạm Việt Tuyền sau khi tô điểm vẽ vờ một sắc màu triết lý rẻ tiền cho cái truyện dài mà ông và các vị đồng quan điếm với các ông đã chấm giải, vị Tổng-thư-ký Văn bút muốn tỏ ra ta đây cũng đọc nhiều biết rộng như ai, nên ông đã viện dẫn một Ch. Plisnier nào đó để làm điếm tựa cho nhận định của mình. Theo phê bình gia Plisnier: *“Những cuốn tiểu thuyết đích thực là những bản chất vẫn bí mật.”* Rồi ông Tuyền nài ra một loạt những trích dẫn, những nhận định về Dante, về Platon, những kết luận vụn vặt về Thẩm mỹ học thuộc loại xưa như trái đất và đã bị đào thải vì trái tình nghịch lý, ông Tuyền đã sử dụng cái mớ lý luận hỗn độn đó chẳng khác một tay phò thủy tung ra một thứ hỏa mù ở cái thời đại hỏa mù này.

Những cuốn tiểu thuyết đích thực có đúng là những bản chất vẫn bí mật chăng?

Như ai đều biết sự nghiệp văn học nghệ thuật nói chung và sáng tác, phê bình nói riêng vốn không hề giống với việc cờ gian bạc lận hay chính trị điều đóm, điếm đảng. Văn học nghệ thuật mà trong đó vẫn xuôi là một ngành, trải qua bao ngàn năm lịch sử nhân loại, các thể loại sáng tác đã được cấu thành hoàn chỉnh, để đạt đến những luật tắc rồi mỗi thời đại, mỗi giai đoạn, các nhà văn lại kế tiếp

nhau mà phát triển các thể loại văn học mỗi ngày càng được phong phú thêm. Trải qua nhiều quá trình phát triển của văn học nghệ thuật và cho đến hiện nay, các nhà triết học, các nhà lý luận văn học đã tốn phí khá nhiều giấy mực để tranh luận về tác giả tác phẩm, về nội dung tư tưởng và hình thức nghệ thuật. Nhưng dù đứng trên bất cứ quan điểm nào, mọi người vẫn phải cùng nhìn nhận rằng những tác phẩm lớn, những tác phẩm đề đòi chính là những tác phẩm đã giúp cho con người đọc hiểu sâu cuộc sống, hiểu xã hội và con người. Đã gọi là tác phẩm lớn bao giờ nó cũng có tính chất tổng kết, trong đó tâm hồn các nhân vật được miêu tả toàn vẹn. Trong tiểu thuyết lớn, nhân vật bao giờ cũng sinh động và có tính cách khái quát của một giai tầng, của một lớp người. Các nhân vật của “tiểu thuyết đích thực” bao giờ cũng có quan hệ sâu sắc với nhau. Trong tiểu thuyết lớn, những cái chân, cái thiện, cái mỹ bao giờ cũng cùng cái giả, cái ác, cái xấu so sánh với nhau để tồn tại, đấu tranh với nhau để phát triển.

Như vậy, một cuốn tiểu thuyết đích thực, một tác phẩm có giá trị không thể, hoặc chẳng bao giờ có thể là một bí mật đến nỗi không thể hiểu được, mà chính là nhờ sự biểu hiện nhiều vẻ, nhiều mặt của nhân vật, của bối cảnh (hoàn cảnh xã hội và lịch sử) trong tác phẩm mà người đọc và nhà phê bình có thể mỗi lúc lại rút ra được một kết luận, mỗi lúc lại thực hiện được một khám phá mới về tư tưởng hay nghệ thuật.

Thật hết sức thừa mà nói rằng những tác phẩm của Tào Tuyết Cần, của Shakespeare, Balzac, Goethe hoặc của Tolstoi, và cụ thể hơn hết, là truyện Kiều của Nguyễn Du, từ lúc xuất hiện cho đến ngày nay, đã không phải là những cái gì bí mật, mà đó là những thế giới với những con người tiêu biểu của một xã hội, một thời đại những con người cùng những quan hệ ràng buộc, họ đã chiến đấu vật lộn hoặc bị vùi dập, họ đã yêu đương hoặc thù ghét, họ đã thất vọng hoặc ước mơ. Đọc Hồng Lâu Mộng, hoặc Chiến-tranh và Hòa-bình, hoặc là truyện Kiều ngoại trừ người điên, còn không ai dám bảo đó là những bản chất bí mật,

mà tùy theo trình độ mỗi người có thể nhận thức được cái hay, cái đẹp, cái tốt của tác phẩm theo một cách riêng.

LÀ MỘT BI KỊCH... HAY LÀ MỘT GÓI GHÉM HỒN ĐỘN?

Trở lại cuốn “Đường Một Chiều” với lời ca ngợi của ông Phạm Việt Tuyền, rằng: *“Đường Một Chiều”* *lôi cuốn do tình tiết ly kỳ mà cũng do tâm lý sâu sắc của nhân vật.*

Xin lỗi ông Tuyền và quý vị đồng quan điểm với ông để được nói rằng tình tiết của “Đường Một Chiều” chẳng những gượng ép, lỏng lẻo mà tâm lý lại quá mức giả tạo. Bất cứ ai có chút trình độ và chút lương tri cũng phải nhận ra cái lỗ bịch, kệch cỡm của Thiếu-tá Lộc, cái giả tạo đến ngớ ngẩn của con bé Ly 14 tuổi cùng là sự kéo dài vô lý của một phiên tòa. “Đường Một Chiều” xét về kỹ thuật sơ đẳng, nếu ông Tuyền và quý vị giám khảo chịu đọc kỹ chắc sẽ phải thấy vô số là vấp vấp, vô số là lầm lẫn và mâu thuẫn trong cách xây dựng nhân vật và sắp xếp tình tiết.

Phải chăng ông Tuyền và quý vị đồng quan điểm với ông đã lóa mắt, ù tai vì những danh từ đao to búa lớn, vì một vài câu văn trống rỗng kêu vang. Không ai hơi sức đâu mà trích lại những câu văn sáo ngỗng cùng những suy lý lẫn thẩn hồ đồ đầy rẫy trong “Đường Một Chiều”. Quả thật người đọc không thể không xấu hổ khi buộc lòng phải dẫn ra một số câu mà ông Nguyễn Mộng Giác đã uống công đèo gọt để tô điểm cho con bé Ly, rằng là *“gương mặt sâu muện và ánh mắt say sưa thành tín”*, rằng là *“nét mặt Ly bất động, trông giống như nổi thống khổ tích lũy cô đọng thành đá.”* hoặc là *“với sức chịu đựng vô biên, gió mưa bão táp chỉ có thể làm ướt mái tóc nhưng khó lòng làm ánh mắt Ly lo âu”*. Ông Giác đã vung vút, đã tô đậm cho nhân vật Ly 14 tuổi bằng những đường nét ghê gớm như vậy, để rồi ở một vài đoạn khác lại viết *“tâm hồn Ly vốn mong manh,”* hoặc *chiếc linh hồn mong manh như một chén sứ quý đã rạn của Ly.* (!)

Làm thế nào một tâm hồn mong manh lại có thể say sưa thành tín... chịu đựng vô biên? Cái kẻ có sức chịu đựng vô biên... say sưa thành tín mà tâm hồn lại mong manh? Đó

là một điều không thể hiểu được, và có lẽ đó mới chính thật là “những bản chất bí mật.”

Thế nhưng ông Tuyên ca ngợi tình tiết của truyện và tâm lý nhân vật cả một đoạn dài trong bản nhận định mà xem ra chưa đủ. Vì vậy, ở đoạn kết ông Tuyên lại cố ý nói lớn hơn, rằng cuốn *Đường Một Chiều*, một bi kịch, một thảm kịch mà nhà văn Nguyễn Mộng Giác đã cấu trúc thành với biết bao nhiêu vật liệu lấy trong đời sống hiện tại của quốc gia dân tộc chúng ta.

Đúng không? Có đúng “Đường Một Chiều” là một tấn bi thảm kịch đã cấu trúc với vật liệu lấy trong đời sống hiện tại của quốc gia dân tộc chúng ta, hay là “Đường Một Chiều” chỉ gói ghém một mớ hỗn độn những suy luận được bày tỏ trong “Les Mains Sales” của Jean Paul Sartre cùng là học đòi cách phân tích công lý với luật pháp như kiểu phiên tòa trong Frères Karamazov của Dostoyevsky?

Lẽ tất nhiên, sự nhai lại và chấp nhận những ý tưởng của Sartre, của Dostoyevsky hay của ai ai đi nữa cũng là quyền của ông Giác. Nhưng nêu lên câu hỏi này để được hỏi thêm quý vị trong Hội-đồng Tuyên-trạch của Bút Việt, rằng thế nào là một tác phẩm có giá trị như một bi thảm kịch của thời đại và kẻ viết phải có tư cách như thế nào?

Một tác phẩm có giá trị như một tấn bi thảm kịch của thời đại liệu có thể được viết ra do sự bịa đặt tùy tiện của tác giả được chăng?

Một tác phẩm có giá trị, một cuốn tiểu thuyết đích thực liệu có thể nào đi ra ngoài những luật tắc cơ bản, theo đó tác giả phải có trình độ và khả năng khái quát bề rộng và chiều sâu của thực tại xã hội, tác giả phải nắm vững nghệ thuật biểu hiện, từ xây dựng nhân vật, miêu tả tính cách, bố cục cốt truyện, sử dụng ngôn ngữ và hành văn.

Một nhà văn xứng đáng với danh hiệu của mình, không bao giờ dám tùy tiện bịa đặt. Một kẻ cầm bút để làm nhà văn luôn luôn phải ý thức về nhiệm vụ đặc biệt của hắn. Victor Hugo đã nói: “nhà văn là thuộc về những ai đau khổ, những ai đi lạc hướng, những ai tìm đường. Với người này, anh phải gửi lại được một điều khuyên nhủ, với

người kia anh phải bày được một cách giải quyết với ai ai anh cũng phải có một lời nào đó. Nếu anh vững vàng anh nên cân nhắc và xét đoán; nếu anh là bậc tài lớn nhất trong chúng ta, anh phải an ủi được mọi người. Nhà văn càng có giá trị thì cái bàn mà anh ngồi để viết và nói với trí tuệ người ta, có khi trở nên một cái tòa án, hay một giảng đường...”

Cô nhiên trích dẫn một ít câu nói của Victor Hugo cũng chỉ thực hiện được một phần quá nhỏ giữa cả ngàn muôn lời phát biểu khác nhau của các nhà văn ý thức được nhiệm vụ của nhà văn. Quý vị trong Hội-đồng Tuyên-trạch của bút Việt hẳn đã không thiếu sách vở chữ nghĩa để tìm đọc. Nếu vị nào có can đảm phủ nhận những ý kiến của Victor Hugo và những ý kiến tương tự thì quý vị mặc sức tiếp tục bảo vệ quan điểm của mình. Quý vị hẳn cũng thừa hiểu rằng những người làm văn nghệ chân chính nếu được hân hoan, được vinh dự vì những khen lao tán thưởng đứng đắn, thì ngược lại, ai cũng phải biết sợ hãi búa rìu của dư luận.

SỰ HOANG ĐƯỜNG CỦA MỘT TÁC PHẨM SỚM MUỘN RỒI CŨNG SẼ...

Than ôi! Nếu trong năm trước kia quý vị đã tạo được chút uy tín nhỏ nhoi trong việc lựa chọn chấm giải một vài tác phẩm tương đối sạch sẽ lành mạnh, thì nay quý vị đã tự vấy tay vào bùn khi công kênh cho một tác phẩm bệnh hoạn, lệch lạc, giả dối như cuốn “Đường Một Chiều”.

Quý vị đã đồng lõa với một kẻ cận thị nếu không muốn nói mù lòa, mà lại làm ra vẻ sáng suốt cao ngạo. “Đường Một chiều” không thể là một tác phẩm đúng với ý nghĩa của một tác phẩm xét cả hai mặt hình thức lẫn nội dung. Bởi vậy cho nên người ta không lấy làm ngạc nhiên khi thấy ông V. P. từ bao lâu hằng muốn ông Nguyễn mộng Giác nhưng “Đường Một Chiều” chẳng đáng giá gì, dù có muốn cố “bóc” cũng không nổi, nên trên nhật báo chính Luận, dưới bút hiệu Thu Thủy, ông V. P. cũng chỉ làm được cái việc đánh bùn sang ao thôi. Kể ra ông P. cũng khôn hơn ông Tuyên, nên nể tình “đồng bạn đồng chí” vẫn

không dám vót và cố vót để khoác thêm giầy vào mình mà không lợi lộc gì. Vì nếu cố vót lấy một cuốn truyện nặng mùi như “Đường Một Chiều” thì quả là khoác thêm gánh nặng mà hỏi lợi lộc gì cho bỏ, tổ nặng mình mà thôi.

viết đến đây, chúng tôi thấy rằng nói với quý vị chấm giải trong Hội-đồng Tuyển-trạch của Bút Việt như vậy kể đã quá nhiều. Quý vị còn nhiều dịp để tự xử nếu muốn tự xử. Ngoài ra chings tôi tự thấy mình không thể hèn nhất mà không nhân danh một độc giả để nhắc nhủ các bạn trẻ, rằng trong xã hội chúng ta hiện nay kẻ viết văn có quyền lựa chọn lấy một con đường, không thiếu những con đường, nhưng bất luận con đường chân chính nào cũng phải trải qua sự hiểu biết về thực tại của lịch sử đã diễn ra, đang diễn ra, và bắt buộc phải dẫn ra ở tương lai. Sự mù lòa về lịch sử và mơ hồ về thiện ác sẽ khiến cho kẻ viết không thể nào tránh khỏi tai nạn. Không một dòng nước nào có đủ khối lượng để giúp cho gột sạch được những dòng chữ viết ra như những vết nhơ. Đông đảo độc giả đứng đắn dù có rộng lòng khoan dung đi nữa cũng không bao giờ chấp nhận một sự gạt lừa. Sự hoang đường của một tác phẩm nếu có gây được ồn ào đối với một số độc giả trong nhất thời, nhưng sớm muộn rồi cũng sẽ bị vạch trần. Muốn viết theo một kỹ thuật nào cũng được, nhưng trước hết phải sống và phải có cái nhìn nghiêm chỉnh.

Chỉ như tác giả “Đường Một Chiều” hay như những người đã hoan hô, đã cổ võ là tự dắt nhau đâm bổ vào con đường đen tối nhầy nhụa; tốt hơn đừng làm văn nghệ và đừng nói văn nghệ nữa...

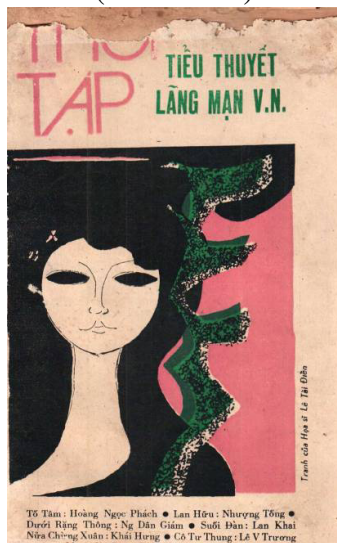
7-1-75

NGUYỄN TỬ NẴNG

(nguồn: Tạp chí Văn Học số 198 năm 1974)

DI SẢN VĂN CHƯƠNG MIỀN NAM

GIỚI THIỆU TẬP CHÍ THỜI TẬP (1973-1975)

Sơ lược

Chủ trương: Viên Linh

Thực hiện: Lê Tài Điền . Minh họa: Chóe

Biên tập: Cao Huy Khanh, Dương Nghiễm Mậu, Đặng Phùng Quân, Đỗ Khánh Hoan, Nguyễn Hữu Hiệu, Nguyễn Nhật Duật, Thạch Trung Giả, Trần Phong Giao, Hoàng Trúc Ly, Trùng Dương, Tuệ Sỹ.

Số 1 phát hành vào ngày 14-12-1973

Số 23 (Số cuối cùng) ngày 15-4-1975

Tổng cộng 23 số

Tổng số ấn bản phát hành mỗi kỳ: 5000 ấn bản